

УДК 327(37:35)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.33.15>

СИРІЙСЬКА КРИЗА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ РЕСПУБЛІКИ ІТАЛІЯ

Наталія Конопка

*Національний університет «Острозька академія»,
факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних відносин
вул. Семінарська 2, 35800, м. Острог, Рівненська область, Україна*

Регіон Близького Сходу нині створює серйозні виклики та загрози світовій безпеці, що позначається на системі міжнародних відносин загалом. Спостерігається наростання суперечностей між провідними міжнародними гравцями залежно від їх зовнішньополітичних та економічних інтересів, а також прийняття сторонами тієї чи іншої позиції в конфліктах регіону. Громадянська війна в Сирії стала серйозним викликом для середземноморської безпеки та постала в центрі уваги Європейського Союзу і його держав-членів, зокрема Республіки Італія, адже Середземноморський регіон є одним із найважливіших зовнішньополітичних векторів республіки.

У статті зроблено спробу дослідити роль Італії у врегулюванні сирійської кризи та з'ясувати цілі, інтереси, політико-дипломатичні інструменти зовнішньополітичної діяльності держави в регіоні Східного Середземномор'я. Зазначено, що з початком розгортання громадянської війни в Сирії республіка не мала наміру долучитися до військових операцій і наполягала на несилловому, дипломатичному врегулюванні конфлікту, акцентуючи увагу на тому, що значну роль у цьому має відіграти ООН і започаткований женецький процес.

Нині Італія активно використовує політичний, дипломатичний, енергетичний, економічний, гуманітарний інструменти у врегулюванні сирійського конфлікту та посиленні своєї ролі в Середземноморському регіоні. Динаміка розвитку сирійської кризи, посилення участі РФ та Туреччини, співробітництво з США, проблеми енергетичної безпеки стимулюють Рим залишатися активним геополітичним гравцем у регіоні Східного Середземномор'я. У дослідженні проаналізовано гуманітарний і донорський складники зовнішньополітичної діяльності Італії у Сирії, починаючи із 2011 року.

Зроблено висновки, що Республіка Італія дотримується позицій розв'язання сирійської кризи засобами міжнародного політичного діалогу й категорично не прагне бути безпосереднім учасником військових дій. Це допомагає офіційному Риму використовувати «політичні маневри» для реалізації власної середземноморської стратегії. Висловлено рекомендацію, що для посилення власних позицій у Східному Середземномор'ї Італії необхідно віднайти союзника серед регіональних держав.

Ключові слова: Італія, сирійська криза, середземноморська стратегія, «Середземноморські діалоги», гуманітарна допомога, енергетичний чинник, Ісламська держава.

Постановка проблеми. Регіон Близького Сходу нині створює серйозні виклики та загрози світовій безпеці, що позначається на системі міжнародних відносин загалом. Події «Арабської весни» показали, що регіональні конфлікти перестали бути справою внутрішньої політики тої чи іншої країни, а відразу переростають у чергову міжнародну кризу. Громадянська війна в Сирії стала однією з таких криз, яка не сходить із порядку денного світової спільноти та є викликом для держав Середземноморського регіону. Проблема середземноморської безпеки постала в центрі уваги Європейського Союзу і його держав-членів, зокрема Республіки Італія.

Аналіз попередніх досліджень. Аналізу геополітичних інтересів Італії в Східному Середземномор'ї і ролі республіки у врегулюванні сирійської кризи здебільшого присвячені праці зарубіжних авторів. Так, директор Середземноморської і Близькосхідної програми Італійського Атлантичного Комітету Еміліано Сторнеллі (E. Stornelli) проаналізував особливості участі Італії у врегулюванні сирійської кризи, визначив важливість ініціатив Італії в контексті геополітичної взаємопов'язаності сирійської й лівійської криз, безпекових викликів для регіону (боротьби з Ісламською державою в Іраку, Сирії), що матиме важливий вплив на стабілізацію ситуації в Лівії.

Співробітник Лексінгтонського інституту Сара Вайт (Sarah White) у статті «Чому Італія відіграє ключову роль у середземноморській стратегії США?» аналізує характер взаємовідносин Італії та США як союзників по НАТО на тлі регіональних криз і наростання ролі РФ та Туреччини у регіоні.

Нік Скварс (Nick Squires) присвятив своє дослідження оцінці ролі Італії в сирійському конфлікті, вважаючи, що республіка є слабкою ланкою в діяльності західної коаліції, яка розпочинала військові операції у відповідь на застосування хімічної зброї.

Дослідження Сільвії Коломбо (Silvia Colombo) та Ані Палм (Anja Palm) містять огляд еволюції середземноморської політики Італії, визначаючи геополітичне положення держави, її національні інтереси, пріоритети, стратегію та зовнішньополітичні інструменти, безпекові виклики, які стоять перед республікою в регіоні [9].

Окремі аналітичні дослідження українського науковця О. Воловича, присвячені аналізу міжнародного процесу врегулювання сирійського конфлікту та безпековим викликам у регіоні Східного Середземномор'я, опубліковані на сайті незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел».

Аналітичні матеріали публікувалися на шпальтах провідних міжнародних ЗМІ: The Telegraph, The Local, Deutsche Welle, Reuters, аналітичного центру Stratfor, медіа-порталі Al-Monitor. У роботі були використані матеріали офіційних урядових порталів, зокрема Міністерства закордонних справ та міжнародного співробітництва Італії, Міністерства фінансів США, ініціативи «Середземноморські діалоги», статистичні дані The Observatory of Economic Complexity. Однак вказані публікації повністю не розкривають ролі Італії у процесі врегулювання сирійської кризи. Варто також охарактеризувати сучасне становище, враховуючи динаміку розвитку сирійського конфлікту, активізацію участі регіональних і позарегіональних гравців (Туреччини та Російської Федерації), а також здійснити комплексний аналіз геополітичних інтересів Італії в регіоні Східного Середземномор'я.

Мета статті полягає у дослідженні ролі Республіки Італія у врегулюванні сирійської кризи, з'ясуванні цілей, інтересів, політико-дипломатичних інструментів зовнішньополітичної діяльності держави в регіоні Східного Середземномор'я.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження є загальнонаукові та спеціально-наукові методи. У дослідженні застосовано системний підхід, який дозволив вивчити закономірності і механізми формування італійської позиції щодо сирійського питання з акцентом на аналізі внутрішніх і зовнішніх чинників, які виявили сутність зовнішньополітичної стратегії держави. У роботі також використано методи аналізу та синтезу, які у комплексному використанні допомогли при визначенні основних етапів участі Італії у врегулюванні сирійської кризи, а також проаналізувати геополітичні цілі міжнародних акторів у регіоні. Хронологічний метод використано для аналізу процесу формування позиції Італії щодо Сирії та регіону Східного Середземномор'я. У дослідженні під час розгляду розташування та перегрупування сил на міжнародній, регіональній, внутрішній аренах, проблем позиціонування держави було застосовано «ситуаційний аналіз».

Виклад основного матеріалу дослідження. До початку «Арабської весни» Сирія була одним із головних торгово-економічних партнерів Італії в регіоні, хоча політичний діалог між державами не був особливо активним. Рим був другим торговим партнером Дамаску у світі, при цьому частка сирійського експорту до Італії становила 1,52 млрд дол. США. Італія була третьою країною у світі, яка постачала свою продукцію до Сирії на суму 1,29 млрд дол. США [27]. Крім того, ці держави мали тісні культурні та наукові зв'язки [13]. Починаючи із 2011 року, їхня двостороння торговельно-економічна співпраця невпинно знижувалася. Згідно із статистичними даними, у 2018 році сирійський експорт до Італії становив лише 9,07 млн дол. США, а італійський експорт до Сирії – 123 млн дол. США [25].

Із початком розгортання громадянської війни в Сирії Італія зайняла нейтральну позицію, акцентуючи увагу на його несилловому та дипломатичному врегулюванні та наполягаючи на важливій ролі у розв'язанні конфлікту ООН. На думку Е. Сторнеллі, на початку кризи італійське зовнішньополітичне відомство отримало шанс виявити себе як посередника і виробити те «золоте рішення» врегулювання сирійського конфлікту, яке б влаштовувало усі зацікавлені сторони з огляду на неузгодженість позицій тогочасної трійки ЄС (Німеччини, Великобританії та Франції) щодо подолання кризи, долі Башара Аль-Асада, розширення впливу Ісламської держави (далі – ІД) та активізації позарегіональних гравців [24].

Ще у лютому 2011 року Прем'єр-Міністр Італії Франко Фраттіні (Franco Frattini) відвідав столицю Сирії Дамаск, де зустрівся із Башаром Аль-Асадом і своїм колегою Валідом аль-Муаллемом (Walid al-Mualllem). Прем'єр зазначив, що найголовніше завдання Сирії полягає у «збереженні стабільності та захисту від зовнішніх чинників» [24]. Крім того, він підкреслив, що Сирія має рухатися до процесу демократизації, щоб не повторити «гіркої долі» Лівії, Тунісу та Єгипту. Виступаючи перед італійським парламентом, тодішній Міністр закордонних справ Паоло Джентілоні (Paolo Gentiloni) зазначив, що Сирія має уникнути інституційного вакууму, як це сталося у Лівії з усуненням Муаммара Каддафі. Тому Італія запропонувала формулу «політичного переходу, після якого Б. Асад має піти» [24]. Таку пропозицію Італії підтримали США, Великобританія та Німеччина, до неї схилилися Туреччина та Росія. Лише Франція наполягала на негайному усуненні Б. Асада від влади.

У 2012 році Італія стала членом міжнародного дипломатичного колективу «Друзі Сирії», які виступали за зміну режиму Башара Асада, та стала однією із дипломатичних площадок переговорних процесів щодо врегулювання сирійського питання. Так, у 2013 році до Риму прибули представники іноземних делегацій, зокрема Держсекретар США Джон Керрі, Міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров для переговорів щодо Сирії та необхідності скликання міжнародної конференції [4]. У 2014 році Італія приймала міжнародну гуманітарну конференцію по Сирії, яка була скликана за ініціативи тодішньої Міністра закордонних справ Італії Емми Боніно [8].

Рим брав участь у Паризьких зустрічах «Друзів Сирії», які передували Женеві-2 на початку 2014 року [2], й нині підтримує женевський процес щодо врегулювання конфлікту. Позиція Італії була однозначною – занепокоєння розгортанням гуманітарної кризи в Сирії, яка унеможливила надання гуманітарної допомоги й продовольства цивільному населенню, засудження використання хімічної зброї, підтримка двостороннього діалогу США та РФ в рамках «Міжнародної групи підтримки Сирії» (International Syria Support Group, ISSG).

У 2015 році Міністерство закордонних справ та міжнародного співробітництва (Farnesina) разом із Італійським інститутом політичних досліджень (The Italian Institute for International Political Studies, ISPI) започаткували «Середземноморські діалоги» (далі – MED, MEDITERRANEAN DIALOGUES). Це щорічна ініціатива вищого рівня, заснована з метою переосмислення традиційних підходів до ведення міжнародної політики, обговорення нових ідей та пропозицій для розробки «позитивного порядку денного», спрямованого на вирішення глобальних проблем як на регіональному, так і на міжнародному рівні. З часу заснування MED став глобальним центром проведення діалогів на вищому рівні, в якому беруть участь політичні лідери, представники бізнес-структур і громадянського суспільства, ЗМІ, науковці та експерти провідних держав регіону MENA (Middle East and North Africa) [17].

У попередніх зустрічах брало участь понад 1000 міжнародних лідерів, в тому числі глави держав і міністри, зокрема король Йорданії, президенти Іраку, Лівану, міністри закордонних справ РФ, Ірану, Саудівської Аравії, ОАЕ, Держсекретар США, Верховний комісар ООН зі справ біженців, посланник по Сирії, Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики та політики безпеки, перший віце-президент Комісії.

В рамках ініціативи відбулися ключові заходи, присвячені сирійському питанню. Так, 18 вересня 2018 року відбувся круглий стіл «Сирія, Лівія і Ємен: результати криз у регіоні Близького Сходу і Північної Африки»; 10 вересня 2019 року – міжнародний семінар «Від полів боїв до столів переговорів. Роль міжнародних гравців у кризах в регіоні Близького Сходу та Північної Африки» (MENA); 15 квітня 2020 року – відеоконференція щодо підготовки міжнародної конференції в рамках співробітництва «На шляху до MED», присвяченої постпандемічному світу та безпеці. Цьогорічний діалог у віртуальному режимі відбувся 4-5 грудня 2020 року у Римі.

У 2017 році Міністерством зовнішніх справ та міжнародного співробітництва Італії було оприлюднено Середземноморську стратегію (“The Italian strategy in the Mediterranean stabilising the crises and building a positive agenda for the region”) [30]. Згідно зі стратегією, Сирія є одним із головних пріоритетів зовнішньої та безпекової політики Італії. Рим разом із ООН, Лігою арабських держав, ЄС та з 16-ма іншими державами входить до «Міжнародної групи підтримки Сирії», яка активно сприяла женевському мирному процесу, зокрема створенню та діяльності женевських Робочих груп із питань гуманітарної допомоги та припинення бойових дій.

У документі визначено, що Італія дотримується послідовної позиції щодо сирійського питання, вважаючи, що: 1. Сирійську кризу врегулювати військовим шляхом не можливо. 2. Потрібно виробити всеохоплююче політичне рішення, підтримуючи позицію спеціального посланника ООН Стаффана де Містури (Staffan de Mistura¹) про необхідність «законної та реальної» зміни влади у Сирії відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН 2254 [7] та Женевського комюніке 2012 року. 3. Примирення сторін не може бути досягнуте без притягнення до відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини. 4. Важливе значення має діалог із Росією, оскільки Москва є важливим складником вирішення сирійського конфлікту [28]. Цю позицію Рим підтверджував і пізніше на самітах G7 у Луцці (10-11.04.2017) [19] та Таорміні (26-27.05.2017).

У середземноморській Стратегії Італії зазначається, що «інклюзивність – ключове слово для врегулювання криз у Сирії, Іраку, Лівії та Ємені» [30, р. 9]. Концепція інклюзивності передбачає, що військові дії, особливо в регіоні Середземномор'я, ніколи не були

¹ Стаффан де Містура – спеціальний посланник ООН по Сирії (2014-2019).

визначальними, навіть у випадку необхідності – боротьби з ІД. Багатоаспектна стратегія має врахувати культурні, релігійні та етнічні особливості регіону для формування перехідного політичного етапу та стабілізації ситуації у Сирії. Ключовою у цьому процесі є роль ООН, її ініціативи, дотримання резолюцій, діяльності її спеціальних посланників по Сирії, наполягання на активізації переговорного процесу між Росією та Туреччиною щодо припинення військових дій, деескалації конфлікту та можливості надання гуманітарної допомоги сирійському народу.

Загострення безпекової ситуації в Сирії сприяло активізації діалогу Італії з США на тлі напруження російсько-американських і американсько-турецьких відносин. Італія є одним із провідних партнерів США в розв'язанні проблем міжнародної безпеки, зокрема гуманітарної діяльності в Косово, Сирії, Лівії та Афганістані [33]. Не варто забувати, що Італія де-факто є центром військової присутності США в регіоні. На території республіки заходиться другий (після Німеччини) за чисельністю 30-тисячний американський військовий і цивільний контингент. Італія також стала активним, однак невійськовим, європейським учасником коаліції проти ІДІЛ та докладає значних зусиль для розв'язання міграційної кризи в Середземномор'ї, приймаючи найбільшу кількість біженців.

Щодо можливого приєднання до дій міжнародної військової коаліції проти ІДІЛ на території Іраку та Сирії, то на спільній прес-конференції за участі президента США Д. Трампа, яка відбулася 21 квітня 2017 року, тодішній Прем'єр-Міністр Італії Паоло Джентілоні² заявив, що Рим у майбутньому не планує долучитися до військових операцій у Сирії та не прагне змінювати цю позицію [22]. У квітні 2018 року західна коаліція готувалася до військової операції у відповідь на застосування хімічної зброї силами Б. Асада проти мирного населення Сирії. Незважаючи на це, П. Джентілоні ще раз підтвердив незмінність позиції щодо військової участі Італії та додав, що на основі існуючих міжнародних і двосторонніх угод Італія продовжуватиме надавати лише матеріально-технічну підтримку коаліційним силам як проти ІД, так і проти армії Б. Асада.

«Італія не бере участі у військових ударах міжнародної коаліції по Сирії, однак не є нейтральною» [32], – заявив на зустрічі з Д. Трампом та Е. Макроном П. Джентілоні у квітні 2018 року. Італійський уряд надав дозвіл використовувати та розміщувати бойову авіацію та БПЛА на обох італійських військово-повітряних базах – «Сігонелла» (Aeroporto “Cosimo Di Palma” di Sigonella) на Сицилії та «Авіано» (“Aviano”) на півночі країни [23], які є військово-морськими авіабазами НАТО.

Не беручи участі у військових діях проти ІД на території Сирії, Італія приєднується до різних ініціатив: 1) військової підготовки; 2) підготовки поліцейських сил; 3) стабілізації звільнених районів; 4) протидії фінансуванню тероризму; 5) попередження потенційних терористичних загроз. Щодо стабілізації становища сирійських територій після звільнення від бойовиків ІД, то, окрім гуманітарної допомоги, спрямованої на поствоєнне відновлення, Італія у тісній співпраці із США є площадкою для неформальних зустрічей із сирійською опозицією (зокрема, такі зустрічі відбулися після звільнення Ракки у 2017 році) [30, р. 15].

Італія разом із США та Королівством Саудівська Аравія з 2015 року є співзасновником Фінансової групи по боротьбі з ІД (далі – Counter-ISIL Finance Group, CIFG) [30, р. 16]. Група була створена з метою обміну інформацією та розробки скоординованих контрзаходів проти джерел фінансування та доходів ІД. Діяльність групи спрямована на досягнення таких цілей: 1) попередження використання ІД міжнародної фінансової системи;

² Паоло Джентілоні – Міністр закордонних справ Італії (2014-2016), Прем'єр-Міністр Італії (2016-2018).

2) протидія вихолощенню та експлуатації економічних активів та ресурсів, які рухаються транзитом, поступають або виводяться з території, що контролює терористична організація; 3) перешкоджання фінансуванню ІД з-за кордону; 4) недопущення можливості ІД фінансово та матеріально підтримувати свої філіали з метою розширення свого глобального впливу [31].

29 липня 2020 року відбулося 13-тє засідання групи, на якій обговорювалися міжнародні зусилля протидії фінансуванню ІД. У спільній заяві CIFG було зазначено, що поразка ІД на території Іраку та Сирії значно погіршила фінансове становище терористичної організації, яка має намір адаптувати свої механізми збору коштів і фінансової допомоги. Тому основним завданням групи є продовження скоординованих зусиль щодо виснаження мережі організації та нейтралізація локальних і міжнародних джерел фінансування осередків [10], зокрема в Західній Африці, регіоні Сахелю та інших регіонах.

Прихід до влади в Італії у 2018 році представника «Руху п'яти зірок» Джузеппе Конте (Giuseppe Conte) не змінив зовнішньополітичного курсу Італії. Риторика італійського прем'єр-міністра залишилася такою ж, як і його попередника – неможливість військового вирішення конфлікту, підтримка женецького процесу його врегулювання, дії ООН, роль Росії [5], вирішення міграційної кризи [6]. З огляду на активізацію бойових дій, все більшого залучення Туреччини та Росії до конфлікту, збільшення кількості жертв серед цивільного населення та неможливість доступу гуманітарної допомоги Італія закликала сторони дотримуватися резолюцій Ради Безпеки ООН № 2401 (2018), яка встановлювала 30-денне перемир'я в Сирії.

Відносно нейтральну позицію Італії щодо участі у військових операціях в Сирії можна пояснити кількома факторами. По-перше, Рим намагається вибудувати свою зовнішньополітичну позицію як «середземноморського посередника», який не має проблемних відносин ні з країнами регіону, ні із позарегіональними гравцями. Італія прагне враховувати інтереси як своїх західних союзників (будучи членом НАТО та ЄС), так і Російської Федерації, з якою має більш «теплі» відносини, а саме тісний політичний діалог та енергетичну співпрацю. Тому основними інструментами у врегулюванні криз Італія вважає дипломатію та балансування. По-друге, Сирія не має такої «економічної привабливості» для Італії через відсутність потужних запасів енергоресурсів порівняно з іншими державами регіону, наприклад Лівією чи арабськими монархіями Затоки.

У жовтні 2019 року на півночі Сирії розпочалася турецька військова операція «Джерело миру». Італія, як і інші держави ЄС, засудили турецький наступ на курдів і ввели обмеження на постачання зброї до Туреччини [16]. «Європа не може прийняти шантаж президента Туреччини Реджепа Тайіпа Ердогана, який погрожує відправити мільйони сирійських біженців в країни Європи у випадку, якщо ЄС будуть розцінювати операцію Анкари в Сирії як вторгнення», – заявив Прем'єр-Міністр Італії Д. Конте.

Таку антитурецьку налаштованість можна пояснити намаганням Італії отримати доступ до енергоносіїв регіону, не допустити політичного й економічного посилення Туреччини у Східному Середземномор'ї, що змінить баланс сил у регіоні. Італія не бажає охолодження відносин між ЄС та Туреччиною, не виступає за введення санкцій за турецькі дії щодо Кіпру та Греції. Італія прагне диверсифікувати джерела енергопостачання та забезпечити енергетичну безпеку, позбавивши ЄС від фактично тотальної залежності від російського газу. Незважаючи на таку «благородну» мету, італійські компанії Eni, Saipem, Snam та Edison активно співпрацюють із «Газпромом» та «Роснефтью» в різних енергопроектах, зокрема розвитку південного газового коридору та газової гілки «Посейдон» [3].

У цьому контексті необхідно згадати, що Італія приєдналася до ініціативи перетворення Східно-Середземноморського газового форуму³ (Eastern Mediterranean Gas Forum), куди входять Єгипет, Йорданія, Ізраїль, Кіпр, Греція, Італія, а також Держава Палестина, в регіональну організацію, метою якої є вироблення спільного бачення з питань газової політики в регіоні, проведення переговорів між державами про експорт природного газу, реалізацію енергетичних проектів і будівництво підводного трубопроводу, яким газ буде перекачуватися до півдня Європи. Відповідний документ держави підписали 22 вересня 2020 року. Штаб-квартира майбутньої організації буде розташовуватися в Каїрі [12].

На думку керівника Арабського фонду розвитку та стратегічних досліджень Саміра Рахеба (Samir Ragheb), перетворення форуму у регіональну організацію змінить баланс сил у східному Середземномор'ї та заблокує спроби Туреччини контролювати природні ресурси регіону. Автор вважає, що співробітництво не обмежиться лише політичною й енергетичною сферами та визначенням морських кордонів кожної держави, але буде мати і військовий характер, зокрема проведення спільних військово-морських навчань у східній частині Середземного моря [12], що дозволить Італії залишатися активним гравцем у регіоні.

У листопаді 2020 року було введено в експлуатацію Трансадриатичний газопровід (Trans Adriatic Pipeline, TAP) – трубопровід для транспортування природного газу із каспійського та близькосхідного регіонів до Західної Європи. Цей маршрут разом із Трансанатолійським газогоном (Trans Anatolian Natural Gas Pipeline, TANAP) є частиною Південного газового коридору (Southern Gas Corridor), який починається в Азербайджані (родовище Шах-Деніз), проходить через Грузію, Грецію, Туреччину, Албанію та Італію, зокрема її південний регіон Апулію, і входить у національну газотранспортну систему республіки.

У доповнення до цього проекту Італія ставить перед собою мету до 2025 року стати південним газовим хабом для Європи. Таке прагнення пов'язане з освоєнням значних обсягів газу у Східному Середземномор'ї, зокрема йдеться про так званий Левантійський енергетичний басейн, який включає морські шельфи Ізраїлю, Кіпру, Лівану та Сирії, а також єгипетське родовище Зохр (Zohr), відкрите італійською компанією Eni у 2015 році, що експлуатується компаніями Eni (частка – 60%), «Роснефтью» (30%) та British Petroleum (10%) [30, р. 37–38].

Як зазначає О. Волович, влада Лівану оголосила тендер на 5 нафтогазових блоків на шельфі ще у вересні 2013 року, але процес затягнувся майже на 4 роки. Серед більш ніж 40 компаній-учасниць тендеру, проведеного у жовтні 2017 року, значилися ExxonMobil, Royal Dutch Shell, Statoil, «Роснефть» і «Лукойл». Перемогу в тендері здобули французька Total (оператор – 40%), італійська Eni International – 40% і російська «Новатек» – 20%, які утворили консорціум. Очевидно, що «Новатек» стала учасником консорціуму не без допомоги Total, яка ще у квітні 2011 року стала акціонером «Новатек» в розробці проекту «Ямал СПГ» і продовжує це співробітництво й нині, незважаючи на «санкції» Євросоюзу проти Росії за її агресію в Україні [1].

Ланкою, яка має об'єднати проект EastMed і проект Turk Stream (Ізраїль-Кіпр-Греція) є проект «Посейдон» (Poseidon), який повинен об'єднати Грецію (будівництво здійснює грецька компанія DEPA) та Італію (компанія Edison) через Адриатичне море і забезпечити Італії прямі поставки газу із грецько-турецького кордону. Потужність газопроводу сягне 30 млрд куб. м. Нова конфігурація проекту дозволить отримати доступ до газу із Кас-

³ Східно-Середземноморський газовий форум (EastMed) було утворено 14 січня 2020 року за ініціативи Єгипту від 4 січня 2020 року за участю семи держав з метою обміну досвідом щодо експлуатації природного газу в родовищах басейну на сході Середземного моря.

пійського басейну, Центральної Азії, Близького Сходу та Східного Середземномор'я [21]. 7 травня 2019 року тогочасний Прем'єр-Міністр Д. Конте заявив, що Італія буде виступати проти будівництва цієї ділянки [15], однак вже наступного року Італія повернулася до участі у проєкті [14]. Завершити будівництво планується до 2023 року [20].

У цьому контексті необхідно додати, що дії Італії в регіоні Східного Середземномор'я, зокрема у Сирії, варто розглядати і крізь призму лівійського конфлікту та загострення відносин Туреччини з ЄС через буріння морського шельфу в економічній зоні Греції та Кіпру. Італія, яка спочатку стала на бік Туреччини в Лівії, може змінити свою позицію. «Відкрите військове втручання Туреччини в Лівію і її прагнення розширити свою політичну та економічну присутність у Центральному Магрибі змусили Італію, а також Францію розглядати конфлікт у Східному Середземномор'ї крізь призму власних економічних інтересів в Африці», – повідомив Мікаель Танчум (Michaël Tanchum), співробітник Австрійського інституту європейської політики та політики безпеки, професор Університету Наварра в Іспанії [34]. Інтерес Італії в Лівії може стати тим переломним моментом, який може розвернути зовнішню політику в регіоні.

Важливим складником у врегулюванні сирійської кризи та відбудові сирійської держави є гуманітарна допомога. Італія активно бере участь у міжнародних конференціях по Сирії, які відбуваються під егідою ЄС та ООН. Основою метою цих міжнародних самітів є обговорення ключових аспектів сирійської кризи: політичного, гуманітарного й регіонального розвитку, донорської підтримки та надання гуманітарної допомоги Сирії та країнам, які приймають сирійських біженців. Такі конференції відбувалися в Ель-Кувейті, Римі, Лондоні, Брюсселі від початку розгортання сирійської кризи.

У зв'язку із загостренням ситуації в Сирії та поширенням COVID-19 30 червня 2020 року у Брюсселі відбулася Четверта міжнародна конференція по Сирії в режимі відеоконференції. У своїй доповіді Міністр закордонних справ Луїджі Ді Майо (Luigi Di Maio) зазначив: «Італія пильно стежить за розвитком конфлікту в Сирії, який продовжується вже майже десять років і який є одною із найсерйозніших міжнародних гуманітарних криз останніх років, а допомога сирійському народу є моральним обов'язком італійської держави» [18]. Міністр підкреслив, що Італія додатково виділить 45 млн євро на гуманітарну допомогу для Сирії та країн близькосхідного регіону (Йорданія, Туреччина та Ліван), які приймають найбільшу кількість сирійських біженців [18].

Із початку розгортання сирійської кризи Італія стала одним з активних донорів гуманітарної допомоги. У 2013 році італійський уряд виділив 22 млн євро гуманітарної допомоги [29], спрямованої на продовольчу та технічну допомогу, охорону здоров'я та гігієну, першу медичну допомогу, освіту та психосоціальну підтримку. У 2014 році розмір такої допомоги збільшився на 70% порівняно з минулим роком і становив 38 млн євро. Італія зайняла 9 місце у світі та 3 серед держав ЄС (після Великобританії та Німеччини) серед держав-донорів. У період із 2016 по 2018 роки Італія виділила 400 млн дол. США гуманітарної допомоги, в тому числі для утримання сирійських біженців в Йорданії та Лівані [30, р. 15].

У подоланні сирійської кризи Італія є донором та активно співпрацює з Регіональним цільовим фондом ЄС щодо подолання сирійської кризи (Madad Fund (EU Regional Trust Fund, EUTF) Європейської комісії [11] та Цільовим фондом відбудови Сирії (Syria Recovery Trust Fund, SRTF) [26], діяльність якого спрямована на реалізацію проєктів, зокрема у секторах водопостачання, охорони здоров'я, електрофікації, освіти, продовольчої безпеки, утилізації твердих відходів, а також в інших секторах – верховенства права, сільського господарства, транспорту, телекомунікацій, державного сектору, цивільного будівництва.

Висновки. Республіка Італія дотримується позиції щодо врегулювання сирійської кризи за посередництва міжнародної дипломатії та політичного діалогу на стабільній і довготерміновій основі, а не шляхом воєнного сценарію. Італія є активним посередником у діалозі Російської Федерації та США. Стратегічна позиція Італії, яка не передбачає військової участі, активно використовує політичний, дипломатичний, енергетичний, економічний, гуманітарний інструменти у врегулюванні сирійського конфлікту та посиленні своєї ролі в Середземноморському регіоні.

Динаміка розвитку сирійської кризи, посилення участі РФ і Туреччини, міграційна криза стимулюють Рим бути в авангарді процесу врегулювання конфлікту, залишаючись активним «нейтральним» гравцем із можливостями політичного маневрування в реалізації середземноморської стратегії. Тому для посилення своєї ролі в регіоні Середземномор'я Італії необхідно знайти регіональних союзників, таких як ОАЕ, Йорданія, Єгипет та більш активно використовувати власний посередницький потенціал у переговорних процесах між учасниками конфлікту.

Сирійська криза стала головним рушієм, який викликав внутрішні переміщення та примусову міграцію населення держави. Із 2011 року країну покинули 5,6 млн біженців, а 6,2 млн осіб стали внутрішньо-переміщеними особами. Розв'язання міграційної кризи є важливим складником зовнішньої політики та безпеки держави і потребує окремого наукового та аналітичного розгляду.

Список використаної літератури

1. Волович О. Ізраїльсько-ліванське протистояння на шельфі Східного Середземномор'я. *Борисфен Інтел*. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. 23.06.2019. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/izra%D1%97lsko-livanske-protistoyannya-na-shelfi-sxidnogo-seredzemnomorya/> (дата звернення: 01.12.2020).
2. Волович О. Конференція по Сирії «Женева-2»: раунд перший. *Борисфен Інтел*. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. 08.02.2014. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/geneva2-1/> (дата звернення: 11.12.2020).
3. «Газпром» и Eni договорились развивать южный коридор поставок газа из РФ. URL: <https://oilcapital.ru/news/companies/22-03-2017/gazprom-i-eni-dogovorilis-razvivat-yuzhnyu-koridor-postavok-gaza-iz-uf> (дата звернення: 03.11.2020).
4. Держсекретар США прибув до Італії для переговорів про Сирію. *РадіоСвобода*. 08.05.2013. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24980365.html> (дата звернення: 16.11.2020).
5. Италия поддержала процесс женеvских переговоров по урегулированию ситуации в Сирии. *РИА НОВОСТИ*. URL: <https://ria.ru/20181024/1531416966.html> (дата звернення: 05.11.2020).
6. Мильников П. Италия требует от стран ЕС большей солидарности в вопросе беженцев. *Deutsche Welle*, 18.06.2018. URL: <https://p.dw.com/p/2zoUu> (дата звернення: 07.11.2020).
7. Резолюція 2254 (2015), S/RES/2254 (2015). URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/2254\(2015\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2254(2015)) (дата звернення: 16.11.2020).
8. У Римі стартує міжнародна гуманітарна конференція щодо Сирії. *Канал 24*. 03.02.2014. URL: https://news.24tv.ua/u_rimi_startuye_mizhnarodna_gumanitarna_konferentsiya_shhodo_siriyi_n405094 (дата звернення: 06.12.2020).
9. Colombo S., Palm A. Italy in the Mediterranean. Priorities and Perspectives of a European Middle-Power. Brussels; Rome : Foundation for European Progressive Studies (FEPS) and Fondazione EYU. 2019. 35 p.
10. Counter ISIS Finance Group Leaders Issue Joint Statement. 28.07.2020. URL: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1109> (дата звернення: 16.11.2020).

11. EU Regional Trust Fund. URL: https://ec.europa.eu/trustfund-syria-region/content/home_en (дата звернення: 06.12.2020).
12. Hassan Kh. Egypt leads international coalition to confront Turkey in eastern Mediterranean. *Al-Monitor*, 30.09.2020. URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/09/egypt-international-gas-forum-turkey-eastern-mediterranean.html#ixzz6enjiFpW2> (дата звернення: 01.10.2020).
13. Head of State visits Syria (17-20 March, 2010). URL: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/approfondimenti/2010/03/20100317_visitasiria.html (дата звернення: 20.11.2020).
14. Italy fully backs EastMed. *Ekathimerini.com*. URL: <https://www.ekathimerini.com/248018/article/ekathimerini/news/italy-fully-backs-eastmed> (дата звернення: 20.11.2020).
15. Italy opposes Poseidon gas pipeline landfall. *Reuters*. 07.05.2019. URL: <https://www.reuters.com/article/us-italy-pipeline-pm/italy-opposes-poseidon-gas-pipeline-landfall-idUSKCN1SD223> (дата звернення: 20.11.2020).
16. Italy says will block weapon exports to Turkey. *Reuters*. 15.10.2019. URL: <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-italy/italy-says-will-block-weapon-exports-to-turkey-idUSKBN1WU0XC> (дата звернення: 20.11.2020).
17. MED – MEDITERRANEAN DIALOGUES. URL: <https://med.ispionline.it/> (дата звернення: 12.11.2020).
18. Minister Di Maio speaks at the IV Brussels Conference on Syria. URL: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2020/06/il-ministro-di-maio-interviene-alla-iv-conferenza-di-bruxelles-sulla-siria.html (дата звернення: 11.11.2020).
19. On April 10-11 the G7 Foreign Affairs Ministers will meet in Lucca. URL: <http://www.g7italy.it/en/news/april-10-11-g7-foreign-affairs-ministers-will-meet-lucca/> (дата звернення: 11.11.2020).
20. Polpred. URL: https://polpred.com/?ns=1&ns_id=2379908 (дата звернення: 13.11.2020).
21. Poseidon. URL: <http://www.igi-poseidon.com/en/poseidon> (дата звернення: 13.11.2020).
22. Remarks by President Trump and Prime Minister Gentiloni of Italy Press Conference. U.S. Embassy and Consulates of Italy. 2017. URL: <https://it.usembassy.gov/remarks-president-trump-prime-minister-gentiloni-italy-joint-press-conference/> (дата звернення: 13.11.2020).
23. Squires N. Italy the weak link as West forges Syria plan. *The Telegraph*. 2018. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/04/13/italy-weak-link-west-forges-syria-plan/> (дата звернення: 09.12.2020).
24. Stornelli E. Italy and Syria. Potentials and Contradictions. *Stratfor*. 19.10.2015. URL: <https://www.stratfor.com/the-hub/italy-and-syria-potentials-and-contradictions> (передрук із Italian Atlantic Committee, 17.10.2015) (дата звернення: 09.12.2020).
25. Syria / Italy. *OEC*. 2018. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/syr/partner/ita> (дата звернення: 14.11.2020).
26. Syria Recovery Trust Fund. URL: <https://www.srtfund.org/home> (дата звернення: 01.12.2020).
27. Syria. Balance of Trade Trading Economics. 2011. URL: <http://www.tradingeconomics.com/syria/balance-of-trade> (дата звернення: 01.10.2020).
28. Syria. URL: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2017/04/siria_0.html (дата звернення: 13.10.2020).
29. Syria: Thirty-eight million euros from Italy to tackle the humanitarian emergency. URL: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/approfondimenti/20140115_siriapistelli.html (дата звернення: 13.10.2020).

30. The Italian strategy in the Mediterranean stabilising the crises and building a positive agenda for the region. 52 p. URL: <https://www.esteri.it/mae/resource/doc/2017/12/med-maeci-eng.pdf> (дата звернення: 13.10.2020).
31. United States, Italy and the Kingdom of Saudi Arabia Hold Fourth Plenary of the Counter-ISIL Finance Group in Rome. 04.11.2016. U.S. Department of Treasury. URL: <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/jl0416.aspx> (дата звернення: 03.12.2020).
32. What is Italy's position on Syria? *The Local*. 18 April, 2018. URL: <https://www.thelocal.it/20180418/what-is-italys-position-on-syria> (дата звернення: 15.11.2020).
33. White S. Why Italy Is Pivotal to U.S. Strategy in the Mediterranean. *RealClearDefence*. 12.12.2019. URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2019/12/12/why_italy_is_pivotal_to_us_strategy_in_the_mediterranean_114917.html (дата звернення: 15.11.2020).
34. Zaman A. Can EU sanctions threaten cool Turkey's moves in eastern Mediterranean? *Al-Monitor*. 14.09.2020 URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/09/turkey-eastern-mediterranean-eu-sanction-greece-oruc-reis.html#ixzz6ewYjUPCH> (дата звернення: 06.12.2020).

THE SYRIAN CRISIS IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF THE MEDITERRANEAN STRATEGY OF THE ITALIAN REPUBLIC

Natalia Konopka

National University of "Ostroh Academy",

Faculty of International Relations, Department of International Relations

Seminarska str., 2, 35800, Ostroh, Rivne region, Ukraine

Nowadays, the Middle East region poses serious challenges and threats to world security, and this affects the system of international relations as a whole. There is a growing contradiction among the leading international players depending on their foreign policy, economic interests, and the adoption of a position of the parties in the region's conflicts. The civil war in Syria has become a considerable challenge to Mediterranean security. It is now the focus of attention of the European Union and its member states, including the Italian Republic, since the Mediterranean region is one of the Republic's most important foreign policy vectors.

The article aims to explore the role of Italy in resolving the Syrian crisis and to find out the goals, interests, political and diplomatic instruments of the state's foreign policy in the Eastern Mediterranean region. It is noted that with the beginning of the civil war in Syria, the Republic did not intend to join military operations and insisted on a non-violent, diplomatic settlement of the conflict and emphasized that the UN and the Geneva process should play a significant role.

As a result, Italy actively uses political, diplomatic, energy, economic and humanitarian instruments to resolve the Syrian conflict and strengthen its role in the Mediterranean region. The dynamics of the Syrian crisis, the strengthening of the participation of Russia and Turkey, cooperation with the United States and energy security issues stimulate Rome to remain an active geopolitical player in the Eastern Mediterranean region. The study analyzes the humanitarian and donor components of Italy's foreign policy in Syria from 2011 to the present.

It is concluded that the Italian Republic continues to adhere to resolving the Syrian crisis through international political dialogue and does not seek to be a direct participant in military operations. In turn, this helps official Rome use political maneuvers to implement its Mediterranean strategy. It is recommended that in order to strengthen its position in the Eastern Mediterranean, Italy needs to find an ally among the regional states.

Key words: Italy, Syrian crisis, Mediterranean strategy, Mediterranean Dialogues, humanitarian aid, energy factor, Islamic State (IS).